

УДК 37.018.554+811.93

К. А. МАЛОВИЧКО (викладач)

Донецький національний технічний університет

ФОРМУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУР МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА У ПРОЦЕСІ КОМП'ЮТЕРНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Стаття присвячена проблемі формування комп'ютерної і комунікаційної культур майбутніх інженерів у процесі навчання англійського мовлення. Визначено поняття комп'ютерної і комунікаційної культур як складових інформаційної культури майбутнього інженера у процесі навчання англійського мовлення з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: комп'ютерна культура, комунікаційна культура, англійське мовлення, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційна культура, майбутній інженер.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У період переходу до інформаційного суспільства, „відмінними ознаками якого є збільшення ролі інформації і знань у житті суспільства; зростання долі інформаційних комунікацій, продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті; створення глобального інформаційного середовища, що забезпечує: а) ефективну інформаційну взаємодію людей; б) їх доступ до світових інформаційних ресурсів і в) задоволення їх потреб в інформаційних продуктах і послугах” [1, с. 54], постають нові потреби у підготовці фахівців у вищих технічних навчальних закладах (ВТНЗ), зокрема, майбутніх інженерів, до швидкого сприйняття великого обсягу світових потоків інформації, до оволодіння засобами, методами і технологією роботи з ними. Майбутній інженер повинен мати певний рівень знань, умінь і навичок роботи з інформацією, використовувати інформаційні технології для її отримання, обробки, збереження, захисту і розповсюдження. Ці знання, уміння та навички визначають суть інформаційної культури майбутнього інженера.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковане вирішення цієї проблеми і на які спирається автор. Поняття інформаційної культури фахівця в даний час остаточно не визначене і трактується по-різному в залежності від його професії та соціальних умов професійної діяльності. Ряд вітчизняних та зарубіжних вчених визначають термін „інформаційна культура” та розглядають питання її формування в майбутніх фахівців вищих навчальних закладів.

Є.П. Семенюк розглядає поняття інформаційної культури як інтегроване визначення рівня досконалості людини (суспільства) саме в інформаційній сфері діяльності [7, с. 12].

О.П. Суханов вважає, що інформаційна культура може розглядатися у двох аспектах. У широкому значенні це необхідний компонент історичного процесу, що відіграє велику роль у розвитку цивілізації і тому по праву стоїть поряд із таким важливим людським фактором як праця. У вузькому значенні інформаційна культура є рівень, досягнутий у сфері інформаційної діяльності. Далі він продовжує і стверджує, що інформаційна культура – нове мислення, новий підхід до стилю, методів, процесів управління, нове відношення до інформаційних процесів [8, с. 315].

Інформаційна культура розглядається багатьма авторами як складник загальної культури народу, національної політики, що зорієнтована на інформаційне забезпечення людської діяльності, оскільки могутність держави визначається рівнем володіння інформаційно-комунікаційними технологіями та їх розвитком. Інформаційна культура є, безумовно, культурно-освітнім явищем. Ми підтримуємо думку Р.С. Гуревича, який вважає, що поступово інформаційна культура стає елементом загальної культури людства, хоча поки що більшою мірою розглядається як складова частиною професійної діяльності особистості [3, с. 355].

Н.М. Розенберг прийшов до висновку, що поняття „інформаційна культура людини” відноситься до системного, багатоаспектного поняття, не може обмежуватися рамками лише

знань інформаційно-комунікаційних технологій. Він виділяє такі компоненти інформаційної культури як: загальноосвітня культура, культура діалогу і комп'ютерна культура [6, с. 34]. У загальноосвітню культуру входять вміння оперувати з інформацією адекватного змісту, здійснювати її генерацію, передачу, прийоми запам'ятовування та перетворення. *Культура діалогу* передбачає вміння: вислухати чужу точку зору; адекватно відноситися до чужої думки; подавати інформацію в будь-якому вигляді; викладати свою точку зору і доводити свою правоту; знаходити рішення і складати програми спільної діяльності для досягнення загальних цілей. *Комп'ютерна культура* – це уміння працювати з комп'ютерною технікою.

Виклад основного матеріалу. Для ВТНЗ соціальним замовленням інформаційного суспільства варто вважати забезпечення рівня інформаційної культури майбутнього інженера, необхідного для роботи у конкретній сфері професійної діяльності. На підставі аналізу наукових досліджень ми вважаємо, що інформаційну культуру майбутнього інженера слід розглядати як сукупність загальної культури, комунікативної культури та комп'ютерної культури.

Інформаційна культура є тим інструментом, що забезпечує гармонію у взаєминах людини із суспільством. Вона є частиною професійної діяльності особистості майбутнього інженера, що характеризує його рівень матеріального і духовного розвитку. Без володіння елементами інформаційної культури неможливо сформувати сучасну гармонійну особистість майбутнього інженера. Як вважає Т.І. Коваль, інформаційна культура фахівця – це „системне і багатоаспектне поняття, частина його професійної культури, новий стиль мислення, рефлексивність інформаційної поведінки у професійній діяльності, засіб збагачення цілісного наукового світогляду з інформаційних технологій, новий тип інформаційно-комп'ютерного спілкування, управління і науково-дослідницької діяльності [4, с. 73].

На сьогодні одним з основних засобів розвитку та поширення *комп'ютерної культури*, як складника інформаційної культури, стають інформаційно-комунікаційні технології. Розглядаючи питання формування комп'ютерної культури майбутнього інженера, треба зазначити, що, вона є продуктом його різнобічних творчих здібностей і проявляється в таких аспектах: 1) у вміннях оперувати інформацією, здійснювати її генерацію, передачу, прийоми запам'ятовування та перетворення; 2) у знаннях інформаційних ресурсів і потоків у своїй власній професійній діяльності; 3) у конкретних вміннях і навичках використання технічних засобів (персонального комп'ютера, комп'ютерних мереж, тощо) у своїй власній професійній діяльності; 4) у вміннях використовувати у професійній діяльності різноманітні програмні продукти загального та спеціального призначення; 5) у вміннях одержувати інформацію з різних джерел, подавати її у відповідній формі, мати виражену мотивацію до постійного її вдосконалення.

Наприкінці минулого століття непорушні досі канони інженерної підготовки зазнали помітного реформування і трансформації під натиском стрімкого наукового технічного процесу, інтеграційних процесів у суспільстві, інформатизації, гуманізації та гуманітаризації професійної освіти. Інженерна підготовка дедалі зазнає все більших змін у відповідності з актуальними потребами сьогодення. На сьогоднішній день з появою всесвітньої мережі Інтернет потреба інженерів у збагаченні фонових знань через вивчення досягнень інших народів, у професійному міжособистісному та міжкультурному іншомовному спілкуванні перетворили здатність спілкуватися іноземною мовою (ІМ) в обов'язкову складову їх професії. Тобто володіння ІМ розглядається як важливий компонент особистості інженера, особливо, якщо фахівець бажає у майбутньому займати відповідне місце в соціальній ієрархії. Тому в умовах становлення ринкової економіки в Україні, об'єднання Європи, співробітництва європейських і міжнародних організацій, стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та впровадження їх у всі сфери життєдіяльності людини мовна підготовка, поряд із інформаційною, технічною, психологічною, юридичною тощо, стає тим перспективним напрямком, що забезпечить успішну професійну діяльність майбутнього інженера. За таких умов бажання майбутніх інженерів спілкуватися ІМ в усній та письмовій формах, тобто „комунікативна мотивація, підвищує якість оволодіння студентами іноземною мовою” [5, с. 33].

Формування *комунікативної культури* як складника інформаційної культури майбутніх інженерів у ВТНЗ здійснюється у процесі навчання англійського мовлення з використанням ІКТ. Комунікативна культура є невід'ємним компонентом взаємозв'язку ділових людей. Вона формується за допомогою активної комунікативно-мовленнєвої діяльності та участі майбутнього інженера у стереотипних ділових ситуаціях спілкування з використанням мережі Інтернет та електронної пошти. Якість комунікативно-мовленнєвої діяльності є критерієм сформованості рівня комунікативної культури фахівця.

Професор О.Б. Тарнопольський вважає, що на сучасному етапі розвитку теорії та практики навчання ІМ у ВТНЗ виникає необхідність застосування сучасних інформаційних технологій у їх вивченні, що дозволить студентам швидко та ефективно опанувати ІМ як засіб спілкування [9, с. 80].

Навчання ІМ у ВТНЗ має свої особливості. На даний час ми здійснюємо перехід активних форм навчання з включенням елементів проблемності та дослідницького пошуку. В такому разі, головною формою навчально-пізнавальної діяльності стає живе й активне спілкування викладача зі студентом і студентів між собою.

З психологічної точки зору у майбутніх інженерів відсутні труднощі оволодіння ІКТ, тому що відсутній страх контакту з новою технікою, є досвід використання комп'ютерів. Використовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології в навчально-виховному процесі, необхідно не лише вдосконалювати інформаційну культуру майбутнього інженера, а і сприяти розвитку особистісних якостей майбутніх фахівців, розвитку їх мислення, становленню творчої, активної та ініціативної особистості, задоволенню пізнавальних і духовних потреб, розвитку інтелекту, навиків самоосвіти, самовиховання, саморозвитку і самореалізації.

Робота майбутніх інженерів у інформаційно-навчальному середовищі, а саме з комп'ютерними навчальними програмами з ІМ, сприяє формуванню комунікативної культури та розвитку самостійності, творчості, ініціативності та пізнавальної активності особистості. Інформаційно-навчальне середовище є одним із основних понять методики навчання з використанням мережі Інтернет. За педагогічним словником С.У. Гончаренка „інформаційно-навчальне середовище – сукупність умов, які сприяють виникненню й розвитку процесів інформаційно-навчальної взаємодії між учнями, викладачем і засобами нових інформаційних технологій, а також формуванню пізнавальної активності учня за умов наповнення компонентів середовища (різні види навчального, демонстраційного обладнання, програмні засоби й системи, навчально-наочні посібники тощо) з предметним змістом певного навчального курсу” [2, с. 149]. Комунікативна культура є невід'ємним компонентом спілкування людей. Вона дає можливість використовувати ІКТ, які забезпечують діалог із майбутнім інженером. Процес формування комунікативної культури майбутнього інженера з використанням ІКТ у процесі навчання ІМ базуються на прогресивних тенденціях сучасної методичної науки: комунікативному підході, методі активізації резервних можливостей особистості, індивідуалізації навчання. Професор О.Б. Тарнопольський стверджує, що комунікативний підхід ставить за мету набуття студентом, зокрема, майбутнім інженером, комунікативної компетенції – здатності користуватися мовою залежно від конкретної ситуації [9, с. 85]. Комунікативна культура формується за допомогою активної комунікативно-мовленнєвої діяльності, участі особистості, зокрема майбутнього інженера, у стереотипних ситуаціях спілкування. Якість комунікативно-мовленнєвої діяльності є критерієм сформованості рівня комунікативної культури.

Процес формування комунікативної культури майбутнього інженера сприяє становленню відповідного рівня її складника – комунікативної компетенції. У процесі формування комунікативної компетенції породжується іншомовне спілкування відповідно до умов мовленнєвої комунікації, ситуації спілкування з урахуванням взаємодії партнерів. Іншомовне спілкування несе в собі інформативний компонент, тобто студенти у разі спілкування обмінюються інформацією з певної теми у певній комунікативній ситуації. Практична мета навчання ІМ у ВТНЗ – це досягнення такого рівня комунікативної компетенції, яка дозволяє практично використовувати знання ІМ у фаховій діяльності

майбутнього інженера. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання ІМ дозволяє сформувати в студента високий рівень комунікативної компетенції.

Ми виділяємо такі основні напрямки формування комунікативної культури майбутнього інженера з використанням ІКТ у процесі навчання ІМ: 1) використання комп'ютерних засобів навчання (комп'ютерних навчальних програм, електронних словників, енциклопедій, систем машинного перекладу тощо); 2) створення інтерактивного діалогу користувача з комп'ютерним засобом навчання у разі наявності розгалуженого зворотного зв'язку; 3) робота в мережі Інтернет, використання електронної пошти для організації між особистісного спілкування; 4) організація дистанційного навчання.

Окрему увагу треба звернути на значення мережі Інтернет та електронної пошти в процесі формування комунікативної культури майбутнього інженера, тому що основними функціями мережі Інтернет є інформативна та комунікативна функції. Завдяки мережі Інтернет у майбутніх інженерів з'явилися можливості особистого спілкування з іншими користувачами, спілкування з групами користувачів через дискусійні списки, спілкування в режимі реального часу.

Мережа Інтернет для студентів ВТНЗ надає можливості формування лексичних та граматичних навичок англійського мовлення, а саме: написання конспектів та заповнення інформаційних формулярів; створення власних баз даних і Web-сторінок; реалізація контактної комунікації в режимі реального часу та унікальної автентичної ситуації діалогічного спілкування в писемній формі.

Використовуючи електронну пошту як засіб комунікації, студенти можуть обмінюватися повідомленнями і брати участь у дискусіях із своїми друзями по листуванню (key pals). Існує багато сайтів, що надають можливість створювати комунікативне середовище з усіма умовами для спілкування між студентами. Наприклад, сайт Classroom Exchange (<http://www.iglou.com/xchange/index.html>). За допомогою цього сайту й електронної адреси студенти можуть спілкуватися групами та обговорювати різного роду проблеми.

Розглядаючи процес формування комунікативної культури майбутнього інженера, ми виділяємо такі її функції, як пізнавальну та виховну. Ці функції можна реалізувати за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі.

Однією з основних сфер використання мережі Інтернет у процесі навчання ІМ є застосування її як довідково-інформаційної системи. Майбутні інженери можуть використовувати російськомовні пошукові системи мережі Інтернет такі, як Яндекс, Рамблер, Апорт, а також світові пошукові системи – Alta Vista, Yahoo, Webcrawler, Hotbot. Використовуючи мережу Інтернет, студенти можуть знайомитись із останніми новини британських газет, розмовляти з друзями, знаходити останні новини мистецтва, тощо. Інформаційне освітнє середовище мережі Інтернет забезпечує доступ до будь-яких знань у текстовому і мультимедійному форматах, вирішує проблему доступу до знань, накопичених людством. У цьому і реалізується пізнавальна функція комунікативної культури майбутнього інженера.

Виховна функція складається з культурологічних аспектів мережі Інтернет, які розглядаються на підставі співвідношення інформаційно-технологічних та соціально-культурних моментів його застосування в професійній діяльності сучасного інженера.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проаналізувавши проблеми формування комп'ютерної і комунікаційної культур майбутніх інженерів у процесі навчання англійського мовлення, ми зробили такі висновки:

1. У процесі переходу до інформаційного суспільства виникають потреби в нових фахівцях у ВТНЗ, зокрема, в інженерах, які б мали певний рівень інформаційної культури.
2. Рівень інформаційної культури майбутнього інженера визначається рівнем його комунікативної та комп'ютерної культур.
3. Одним з основних засобів розвитку комунікативної культури майбутнього інженера є впровадження в навчально-виховний процес ІТК.
4. У процесі навчання ІМ у ВТНЗ формується комунікативна компетенція майбутнього

інженера, що є складником комунікативної культури особистості інженера.

5. Комунікативна культура має пізнавальну та виховну функції, які реалізуються у процесі роботи майбутніх інженерів у інформаційно-навчальному середовищі у разі роботи в мережі Інтернет та у процесі використання електронної пошти як засіб комунікації.

Список використаної літератури

1. Глосарий. Інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RIt\(uwsg.o9](http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RIt(uwsg.o9)
2. Гончаренко У.С. Український педагогічний словник / У.С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Гуревич Р.С. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця як невід’ємна складова сучасної професійної діяльності // Педагогіка та психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: Збірник наукових праць / Р.С. Гуревич; за редакцією І. А. Зазюна та Н.Г. Ничкало. – Київ, 2003. – С. 534-559.
4. Коваль Т.І. Формування інформаційної культури майбутніх менеджерів-економістів у процесі інформаційної підготовки / Т.І. Коваль // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – 2004. – Вип. 16. – С. 70-74.
5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Колектив авторів під керівн. Ніколаєвої С.Ю. – К.: Ленвіт. 1999. – 319 с.
6. Розенберг Н. М. Информационная культура в содержании общего понятия / Н. М. Розенберг // Сов. педагогика. – 1991. – №3. – С. 33-38.
7. Семенюк Є. П. Перспективи розвитку інформаційної культури в Україні / Є. П. Семенюк // Інформація та нові технології. – 1993. – №3. – С. 11-13.
8. Суханов А. П. От гусяного пера к компьютеру / А. П. Суханов, В. Г. Филоненко. – Новосибирск, 1999. – С. 315.
9. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английского на I курсе технического вуза / О.Б. Тарнопольский. – К.: Выща школа, 1989. – 159 с.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2012.

Е. А. Маловичко. Формирование компьютерной и коммуникативной культур будущего инженера в процессе компьютерного обучения английской речи.

Статья посвящена проблеме формирования компьютерной и коммуникативной культур будущего инженера в процессе компьютерного обучения английской речи. Сформулированы понятия компьютерной и коммуникативной культур как составных информационной культуры будущего инженера в процессе обучения английской речи с использованием информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: компьютерная культура, коммуникативная культура, английская речь, информационно-коммуникационные технологии, информационная культура, будущий инженер.

K. Malovichko. The Computer and Communicational Cultures Formation of the Future Engineer in the Process of Computer Teaching in English.

The article is devoted to the problem of the computer and communicational cultures formation of the future engineer in the process of computer teaching in English. The definitions of the computer and communicational cultures as the parts of the informational culture of the future engineer in the process of computer teaching in English with the help of informational communicational technologies have been formed.

Keywords: computer culture, communicative culture, English speech, information-communication technologies, information culture, the future engineer.